

OBSAH

PREDHOVOR K STARÉMU SLOVENSKU (VÁCLAV FURMÁNEK – MATEJ RUTTKAY)	9
PREDHOVOR K PRVÉMU ZVÄZKU (ZOSTAVOVATELIA)	11
1 ARCHEOLÓGIA AKO VEDNÁ DISCIPLÍNA (JOZEF BUJNA)	13
1.1 Pozícia archeológie v systéme vied	13
1.1.1 Archeológia ako vedná disciplína	13
1.1.2 Archeológia a historické vedy	14
1.1.3 Archeológia a antropologické vedy	15
1.1.4 Archeológia či archeologické vedy?	16
1.2 Archeologické pramene	17
1.2.1 Vznik archeologických prameňov a archeologická transformácia	17
1.2.2 Artefakty a ekofakty – rozšírené poňatie archeologického prameňa	19
1.2.3 Archeologický kontext	20
1.2.4 Hrob a pohrebisko	21
1.2.5 Sídliisko – sídelný/sídliskový areál – komunitný areál	24
1.3 Metódy, metodika a metodológia výskumu	25
1.3.1 Zložitý pokus o prekonanie archeologickej transformácie	25
1.3.2 Analýza a deskriptívny systém	25
1.3.3 Archeologické dáta a databázy	26
1.3.4 Deduktívny a induktívny prístup v archeológii	27
1.3.5 Metóda analógie	27
1.3.6 Typologická metóda	28
1.3.7 Relatívna chronologická analýza a seriácia	28
1.3.8 Funkčná analýza	31
1.3.9 Sociálna identita a sociálna štruktúra	31
1.3.10 Genderová analýza	33
1.3.11 Priestorová analýza	33
1.3.12 Modelovanie a testovanie	34
1.3.13 Syntéza a interpretácia	35
1.3.14 Kvantita alebo kvalita?	36
1.4 Klasifikačné kategórie a pojmy	36
1.4.1 Archeologická kultúra	36
1.4.2 Kultúrny okruh (komplex)	38
1.4.3 Civilizácia	38
1.4.4 Etnicita pravekých spoločností	39
1.5 Interpretačné prístupy a paradigmy	40
1.5.1 Romantický prístup	40
1.5.2 Evolucionistická paradigma	40
1.5.3 Kultúrnohistorická paradigma	40
1.5.4 Procesuálna paradigma	41
1.5.5 Environmentálny prístup	42
1.5.6 Kognitívny prístup	43
1.5.7 Kontextuálny prístup a postprocesuálna paradigma	43
1.5.8 Udalostný prístup	44
1.5.9 Slovo na záver – konfrontácia alebo integrácia?	44

2	BÁDATEĽSKÉ POLE ARCHEOLÓGIE (EGON WIEDERMANN)	45
2.1	Archeológia – bádanie o dávných vzťahoch	45
2.1.1	Zvláštna povaha vecí	45
2.1.2	Priestor, archeologický prameň a čas – bádateľské pole archeológie	45
2.2	Archeológia a priestor	46
2.2.1	Priestor – špecifický prvok kultúry	46
2.2.2	Priestor ako nazeracia forma subjektu	48
2.3	Archeológia a čas	50
2.3.1	Abstraktum a intervallum (čas a archeológ)	50
2.3.2	Nové rámce času	50
2.3.3	Od bezčasovosti k cyklickosti a linearite	51
2.3.4	Archeológia aj ako metodológia na „vizualizáciu času“	52
2.4	Archeologické disciplíny	54
2.4.1	Klasická archeológia	54
2.4.2	Sídlisková archeológia	55
2.4.3	Krajinná archeológia	57
2.4.4	Environmentálna archeológia	59
2.4.5	Experimentálna archeológia	60
2.4.6	Stredoveká – medieválna, postmedieválna a industriálna archeológia	62
3	ARCHEOLÓGIA A STYČNÉ VEDNÉ DISCIPLÍNY	65
3.1	Spoločenské vedy	65
3.1.1	Etnografia a etnológia (VÁCLAV FURMÁNEK)	65
3.1.2	Muzeológia (STANISLAVA GOGOVÁ)	65
3.1.3	Numizmatika (JÁN HUNKA)	67
3.1.4	Jazykoveda (lingvistika) a toponomastika (VÁCLAV FURMÁNEK)	70
3.1.5	Religionistika (STANISLAVA GOGOVÁ)	70
3.1.6	Archeomuzikológia (JOZEF BUJNA)	71
3.1.7	Demografia (VÁCLAV FURMÁNEK)	71
3.2	Prírodné vedy	72
3.2.1	Antropológia (JÚLIUS JAKAB)	72
3.2.2	Archeobotanika (JANA MIHÁLYIOVÁ)	77
3.2.3	Archeozológia (ZORA BIELICHOVÁ)	81
3.2.4	Astronómia (JURAJ PAVÚK – VLADIMÍR KARLOVSKÝ)	86
3.2.5	Historická geografia a GIS v archeológii (PETER CHRSTINA)	89
3.2.6	Mineralógia a petrografia (LUDMILA ILLÁŠOVÁ)	94
3.2.6.1	Mineralógia	94
3.2.6.2	Petrografia/petroológia	96
3.3	Technické a konzervačné disciplíny (JÁN TIRPÁK)	98
3.3.1	Inštrumentálne analytické metódy v archeológii	99
3.3.1.1	Optické spektrálne emisné metódy	99
3.3.1.2	Optické spektrálne absorpčné metódy	100
3.3.1.3	Optické nespektrálne metódy	100
3.3.1.4	Archeometalurgia	100
3.3.2	Inštrumentálne analytické metódy pri konzervovaní a reštaurovaní	101
3.3.3	Konzervácia a reštaurovanie plazmou	101
4	PERIODIZÁCIA A CHRONOLÓGIA (VÁCLAV FURMÁNEK)	103
4.1	Periodizácia, chronológia a datovacie metódy v archeológii	103
4.1.1	Periodizácia	103

4.1.2	Chronológia	103
4.1.3	Chronológia relatívna	103
4.1.4	Chronológia absolútna	105
4.1.5	Datovacie metódy	105
4.1.5.1	Metódy humanitných disciplín	105
4.1.5.2	Metódy prírodovedných disciplín	106
5	PRÍRODNÉ PROSTREDIE SLOVENSKA V PREMENÁCH ČASU	107
5.1	Prírodné prostredie Slovenska (LUDMILA ILLÁŠOVÁ)	107
5.1.1	Geologická stavba	107
5.1.2	Geografická charakteristika	108
5.1.3	Orografické jednotky	109
5.1.4	Pedológia	111
5.1.5	Vodstvo	115
5.1.6	Klíma (EGON WIEDERMANN – VÁCLAV FURMÁNEK)	115
5.2	Prírodná a kultúrna koevolúcia starého Slovenska (EGON WIEDERMANN)	117
5.2.1	Kolízia (bytia) prírody a kultúry	117
5.2.2	Prírodná a kultúrna krajina	118
5.2.3	Archeológia a modelovanie holocénnej krajiny	119
5.2.4	Obrazy holocénnej krajiny a kultúry starého Slovenska	126
6	METÓDY ARCHEOLOGICKÉHO PRIESKUMU A TERÉNNÉHO VÝSKUMU	135
6.1	Hlavné metódy nedeštruktívneho prieskumu a terénneho výskumu (IVAN CHEBEN)	135
6.1.1	Povrchový zber	135
6.1.2	Obmedzený zásah pod povrch terénu (mikrosondáž, ryhy, vrty)	136
6.2	Archeologický prieskum (IVAN CHEBEN)	138
6.3	Aplikovaná geofyzika (JÁN TIRPÁK)	140
6.4	Detektory kovov (JÁN TIRPÁK)	144
6.5	Letecká archeológia (IVAN KUZMA)	146
6.5.1	Technické aspekty – lietadlá, trasy letov, fototechnika	147
6.5.2	Princípy	149
6.5.3	Druhy snímok	151
6.5.4	Spracovanie leteckých snímok	153
6.6	Archeologický terénny výskum (MATEJ RUTTKAY)	153
6.6.1	Povrchový prieskum	160
6.6.2	Archeologický odkryv (archeologický terénny výskum – vykopávky)	166
6.6.2.1	Vlastný archeologický terénny výskum – vykopávky	166
6.6.3	Dokumentácia odkryvu	174
7	HISTÓRIA BĀDANIA (RUDOLF KUJOVSKÝ – JOZEF VLADĀR)	183
7.1	Počiatky slovenskej archeológie pred vznikom prvej Československej republiky	183
7.2	Slovenská archeológia od vzniku Československa do roku 1939	186
7.3	Obdobie medzi rokmi 1939–1953	189
7.4	Vznik Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied	193
7.5	Obdobie medzi rokmi 1990–2002	196
7.6	Slovenská archeológia po roku 2002	197
8	ARCHEOLÓGIA A SÚČASNOSŤ	199
8.1	Právne a morálne aspekty archeologickej práce (IVAN CHEBEN)	199
8.2	Archeológia v praxi (MATEJ RUTTKAY)	204

8.2.1 Ochrana archeologických pamiatok	204
8.2.2 Archeológia a verejnosť	211
8.2.2.1 Prezentácia <i>in situ</i>	211
8.2.2.2 Archeoparky	219
8.2.2.3 Prezentácia v múzeách a v iných inštitúciách	221
8.2.2.4 Náučné chodníky	221
8.2.2.5 Populárno-vedecké publikácie, web a sociálne siete	222
8.2.2.6 Médiá, masovokomunikačné prostriedky, archeologické inšpirácie každodenného života	223

ZÁVER (EGON WIEDERMANN)	225
-------------------------------	-----

LITERATÚRA	227
------------------	-----